

מִי יֵם הַיֵּם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 330

שאלות המצויות

טבת תשע"ח

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א - רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

ספק "טל ומטר" לאחר ל' יום

שאלה: לאחר שלושים יום (מז' או ח' כסלו ואילך), מי שמסופק אם אמר "טל ומטר" אינו חוזר, מה דין באחד שבערך עשר פעמים אמר "טל ומטר" ב"שמע קולנו", האם אמרינו מכיון שאין כאן אלא רק כשמונים פעם עדיין נשארה לו הזקה שלא אמר וצריך לחזור, או לא?

תשובה: יש נידון באחרונים האם עיקר הרגילות הוא משום תשעים פעם שאמר נוסח זה, או משום רציפות של שלושים יום בזה אחר זה, אפילו אין כאן תשעים פעם (כגון "טל ומטר" שלא אומרים בשבתות), ולמעשה נקטינן לקולא בשניהם, ולכן עם עברו ל' יום, אפילו אין לו תשעים תפילות שאמר כן, אין צריך לחזור משום ספק ברכות להקל (משנ"ב סי' קי"ד סי"ק ל"ז ושעה"צ סי"ק כ"ח).

האם שייך דעת בעה"ב על ברכת "שהחיינו"

שאלה: אורח שאכל פרי ובירך "פרי העץ" וגם ברכת "שהחיינו", ואח"כ הביא בעה"ב פרי נוסף, אינו צריך לברך פעם נוספת "פרי העץ", דאמרינן שדעתו על דעת בעה"ב (שו"ע סי' קע"ט סעיף ה'). אם הביא בעה"ב פרי נוסף שצריך לברך עליו "שהחיינו", האם גם בזה אמרינן שלא יברך כיון שסמך על דעת בעה"ב?

תשובה: מסתבר שבוה צריך לברך "שהחיינו" כיון שברכת "שהחיינו" תלויה בשמחת הלב, ודעתו רק על מה שרואה בעצמו (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

שתה מים לפני הבדלה

שאלה: מי ששתה רביעית מים לפני הבדלה, ולאחר ההבדלה נזכר שלא בירך "בורא נפשות", האם צריך לברך "על הגפן" ו"בורא נפשות"?

תשובה: איתא בשו"ע (סי' קע"ד ב') שיש פוסק כל מיני משקין בין בברכה ראשונה, ובין בברכה אחרונה, ע"י שם. הטעם משום דכל המשקים נטפלין לו (משנ"ב שם סי"ק ב'), וכל זה מה ששתה לאחר שבירך על היין, אבל מה ששתה לפני כן לא שייך לומר שנטפל עליו, ולכן אפילו אם כבר בירך ברכה מעין שלוש על היין, עדיין יש לו לברך ברכת "בורא נפשות".

עניית קדושה לאחר מעריב

שאלה: מי שהתפלל מעריב, ושומע חזרת הש"ץ ממנין שמתפללים בו מנחה, האם אפשר לענות עמהם קדושה או יש כאן תרתי דסתרי?

תשובה: אין שום חשש לענות קדושה, כמו שאפשר לענות קדיש ו"ברכו", ואפילו בערב שבת כשקיבלו כבר שבת יכול לענות קדושה של מנחה (שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' צ"א, "קצות השולחן" סי' ע"ז סי"ק ז', "שבט הלוי" ח"ט סי' מ"ח). ויש סוברים שאין לענות מכיון שאצלו זה כמו לילה (הגה"ת "חכמת שלמה" סי' רל"ג, "דעת תורה" סי' רל"ז בשם שו"ת "גור אריה יהודה").

שכח מנחה בערב שבת

שאלה: בליל שבת באמצע תפילת לחש, נזכר הש"ץ שלא התפלל מנחה, האם יכול לכוון לצאת תפילת תשלומין ע"י ברכה מעין שבע?

תשובה: מעיקר הדין מי ששמע משי"ץ ברכה מעין שבע יצא ידי חובת התפילה (שו"ע סי' רס"ט סעיף י"ג), אבל לכתחילה אין לסמוך על זה רק להתפלל בעצמו כל התפילה בשלימות (משנ"ב סי"ק כ"ח), ולכן בנדי"ד השי"ץ שאומר ברכה מעין שבע שיכוון לא לצאת בזה ידי תפילת תשלומין, ואח"כ יתפלל בעצמו תפילת תשלומין, ואם כבר כיוון לצאת בזה חיובו, א"א להתפלל עוד.

קידוש בסוף הסעודה

שאלה: בליל שבת הבן הגיע מאוחר במקצת ולא שמע קידוש, נטל ידיו עם כולם, אבל את הסעודה ונזכר שעדיין לא אמר קידוש, האם מספיק לומר קידוש ונחשב למקום סעודה מה שאכל עד עכשיו או צריך דוקא לאכול סעודה (כזית) לאחר הקידוש?
תשובה: מי שאכל סעודת חול בערב שבת וקידש היום פליגי הפוסקים האם נחשב למקום סעודה או לא, והטעם שלא מהני כיון שזו היתה סעודת חול (ע"י שו"ע סי' רע"א סעיף ו', ומשנ"ב סי"ק ל"ב).

לע"נ מרן ראש הישיבה רשכבה"ג רבינו

אהרון יהודה לייב שטינמן זצוקל"ה

לע"נ אחי, נפש נקיה וטהורה

שמעון בן הגה"צ רבי יוסף צבי הלוי ז"ל

נלב"ע א' בסיון תשע"ז

נטילת ידים באוהל המת

שאלה: כשנמצאים באוהל שיש בו מת (כגון בבית חולים, ויש סימון אזהרה לכהנים או שאר בתי החולים שיש שם חזקת טומאה), האם יש ענין ליטול ידים כשיצאנו משם?

תשובה: כתב המשנ"ב (סי' ד' סי"ק מ"ג) אפילו מי שנכנס אצל מת אחד או שהלך ללוונו נזהגין בנטילה, אמנם כל זה כשנכנס לחדר של המת אבל מי שרק היה באוהל המת לא נהגו ליטול (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

החליף תפילין באמצע התפילה

שאלה: באמצע התפילה ראה שתפילין של הראש אינם שחורים, ולקח תפילין של ראש אחר, האם צריך לברך עליו?

תשובה: מכיון שעכשיו לובש תפילין אחרים חייב לברך עליהם (היות שמתחילה לא היתה דעתו עליו, ולשיטת הרמ"א (או"ח סי' כ"ו) צריך לברך עליהם שתי ברכות (ויש לשים לב כשלוקח תפילין של ראש אחרות, שיקח תפילין של ראש שנכתבו לאחר התפילין של יד שלו, כדי שיתקיים כתיבה כסדרן כמשי"כ המשנ"ב סי' ל"ב סי"ק ה').

לקדש השם כשיש את לפניו

שאלה: סופר שכותב סת"ם ומגיע להיבת ל' או לאלוקיך, מתי צריך לקדש את שם ד', לפני כתיבת האות ל' או אח"כ?

יסוד השאלה הוא, סופר צריך לקדש השם סמוך לכתבתו, אם כותב מילה של חול בינתיים, ולא מספיק כשמקדשו לפני כן אלא יקדשו שוב, (ע"י שו"ע סי' ל"ב סעיף י"ט, משנ"ב סי"ק צ"ט), וכשכותב אותיות הנטפלין לפני כן, כגון להשם או לאלוקיך, האותיות הנטפלין לפני השם אין בהן קדושה ואפילו אם כתב השם תחילה, ואח"כ הטפל לפני האות (ע"י "משנת הסופר" סי' י"א אות כ"ח). א"כ מתי יש לקדשו, לפני שכותב האות לפניו, או שמא כיון שאין בה קדושה יש לקדשו סמוך ממש לכתבת השם, ולאחר שכתב האות שלפניו.

תשובה: יש לקדש לפני שמתחיל את האות שלפניו, וזה נחשב סמוך כיון שהוא נטפל וחלק ממנה וזה עדיף, דא"כ עלול לשכוח לאחר שכתב את האות (שחשב שכבר קידש, כיון שהוא באמצע) ויבוא לידי כתיבה בלי לקדשו כלל (בעל "שבט הלוי" זצ"ל, וכ"כ "משנת הסופר" סי' י' אות כ"א).

ציבור או צדיק

שאלה: היכן עדיף להתפלל במנין גדול או עם צדיק במנין מצומצם?
תשובה: עדיף מנין מצומצם עם הצדיק שיש לו השפעה מיוחדת, ודרכו התפילות עולות למעלה (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

אמר "ה' שפתי תפתח" לפני שמו"ע

שאלה: אמר "ה' שפתי תפתח", האם מותר לענות לקדיש או לקדושה?

תשובה: פסוק זה דוד המלך אמרו (תהילים נ"א) לאחר המעשה בבת שבע, ותיקונוהו חז"ל לאמרו כדי לרמוז ולציין כי מועלת התפילה אפילו לחוטאים בעבירות במזיד, אשר קרבן לא יועיל להם, מכל מקום מתכפרים בתפילה ("בית יוסף" סי' קי"א בשם רבינו יונה).

פסוק זה מכלל התפילה הוא, וכיון שאמרו אין לענות על שום דבר שבקדושה (משנ"ב סי' ס"ו סי"ק ל"ה), ואפילו בתפילת מנחה ומוסף, אבל אמירת "כי שם ה' אקרא" לא הוי כמתחיל שמו"ע ורשאי לענות ("פסקי תשובות" סי' קי"א אות ז'). אם שכח ולא אמר הפסוק: "ה' שפתי תפתח" אין צורך לחזור על השמו"ע (כן מצדד ה"ביאור הלכה" שם ד"ה חזר ואומר, אולם בשו"ת "אגרות משה" ח"ה תש" כ"ד מפסק על דברי ה"ביאור הלכה").

03-6197674. מאת: ד"ר יצחק גינטיאל

ויש סוברים שגם סעודת חול נחשבת למקום סעודה, עיי' שם. אבל בנדיד שאכל סעודת שבת לכו"ע נחשב במקום סעודה ויכול עכשיו לעשות קידוש, ומיד לאחר מכן יברך ברכת המזון.

קידוש של יום בסעודה שנייה

◀ **שאלה:** איתא ברמ"א (סי' רצ"א או') מי שלא אכל בליל שבת יאכל שלוש סעודות ביום, עיי' שם. בסעודה הראשונה ביום אומר קידוש של הלילה בלי "ויכבולו" (ש"ע סי' רע"א ז' וברמ"א שם).

ויש לדון מה עושה אח"כ שאוכל סעודה שנייה, האם יש לקדש קידוש של יום (באמירת "ישמרנו... על כן בירך... בורא פרי הגפן"), או שמא כיון שכבר קידש פעם אחת ביום בסעודה הראשונה, כבר יצא ידי חובת קידוש של יום?

תשובה: יש סוברים מכיון שכבר קידש פעם אחת, זה עולה לו גם לקידוש של יום "כי"פ החיים" שם ס"ק נ', "ערוך השולחן" שם סעיף כ"א), ויש סוברים כיון שחז"ל תיקנו בסעודה שניה לומר קידוש, גם בכ"ה בסעודה שנייה של היום יאמר קידוש של יום (הגר"ח קניבסקי שליט"א, ועיי' "דעת תורה" למהרש"ם שם שנסתפק בזה).

"צדקתך צדק" בבית האבל

◀ **שאלה:** כשמתפללים מנחה בשבת בבית האבל, האם אומרים "צדקתך צדק"?

תשובה: כל השבוע לא אומרים תחנון בבית האבל, כיון שמידת הדין מתוחה, והכלל הוא בימים שאין אומרים תחנון אין אומרים "צדקתך צדק", ובכל זאת כתב הפמ"ג (סי' רצ"ב ס"ק ב' משב"ז, וסי' קל"א א"א ס"ק י"י) שבשבת אין מידת הדין מתוחה ולכן יש לומר "צדקתך צדק", עיי' שם. ואפילו אם האבל מתפלל ביחידות ("מנחת שבת" סי' ע"ז סעיף ט"ז ס"ק ט"ו), ועוד שאם לא יאמרוהו הוי אבילות בפרהסיא (קיש"ע סי' ע"ז סעיף ט"ו).

טלטול כשאר תורה שנשבר

◀ **שאלה:** בשבת נפל הכתר של ספר התורה ונשבר, ואינו ראוי לכלום, והר"ז מוקצה, האם מותר לטלטלו?

תשובה: לשיטת המשנ"ב שסבר שמותר לטלטל כל מוקצה עיי' הרגל, שזה נחשב לטלטול בגופו ומותר (עיי' ש"ע סי' ש"א סעיף ח' ומשנ"ב ס"ק ל'), לכן יכול להזיזו ברגלו. אולם לפי החזו"ן איש"י (סי' מ"ז ס"ק י"ג) אסור לטלטל ברגלו, עיי' שם. ועיי' יאמר לגוי לסלקו כדי שלא להשאירו על הרצפה (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

החזקת תוכי בבית

◀ **שאלה:** איזה דינים הלכה למעשה נוגעים למי שמחזיק תוכי בבית?

- תשובה:**
- אסור לאדם לאכול לפני שנותן לבעלי החיים, ויש בזה איסור תורה (עיי' "מגן אברהם" סי' רע"א ס"ק י"ב). לכן כל פעם שאוכל צריך לדאוג שגם לתוכי יש אוכל, וכן בשבת צריך לתת לו ג' סעודות ("ביאור הלכה" ריש סי' של"ד ד"ה והראוי). אולם אם מונח לפניו הרבה אוכל לא צריך לתת לו יותר בשעה שאוכל.
 - ביום חול לפעמים פותחים את הכלוב ונותנים לתוכי לעוף בחדר, אח"כ מחזירים אותו לכלוב ונועלים, ואסור לעשות זאת בשבת משום מלאכת צידה (עיי' ש"ע סי' שט"ז סעיף ה').
 - כל בעלי החיים הם מוקצה ואסור לטלטלם (ש"ע סי' ש"ח סעיף מ'), ואפילו בעלי חיים המיוחדים לשעשוע הם מוקצה, ולא מהני מה שמייחדם, שאסרו חכמים כל השתמשות ונגיעה בכל בעלי החיים "הגה"ת רע"א שם, "דעת תורה" שם, "כף החיים" ס"ק רל"ה, "חוט שני" ח"ג פרק כ"ו).
 - אם הכלוב נמצא במקום שיש שמש, ויש להם צער, אסור להעבירו למקום אחר מכיון שהוא מוקצה (הגר"ש"י אויערבך זצ"ל מובא בשש"ב פ' ר"ז ס"ק ק', "אגרות משה" או"ח ח"ד סי' ט"ז), ולכן יכול לפרוס עליהם ניילון כדי להגן עליו מפני השמש.

קילוף פירות וקטניות לאחר זמן

◀ **שאלה:** האם מותר לקלף פירות או קטניות לסעודה אחרת או דוקא לצורך אותה הסעודה?

תשובה: קילוף פירות וקטניות נחשב כבורר ולכן מותר דוקא לאלתר, סמוך לסעודה (רמ"א סו"ס שכי"א), וכל זה בפירות שאין דרך תמיד לאכול את הקליפה, כגון שומים, בצלים, תפוחים, אגוזים ושקדים (משנ"ב ס"ק פ"ב), אבל לקלף ענבים או עגבניות שהקליפה נאכלת תמיד, נחשב כמין אחד עם הפרי ומותר לקולפם, ואפילו להניחה, אע"פ שלאחר הקילוף הקליפה לא נאכלת בפני עצמה ("חוט שני" ח"ב פרק כ"ב ס"ק ז').

ומטעם זה מותר לקלף את הקליפה הדקה שע"ג הבוטנים, ואפילו כדי להניחם (שם בשם "חזו"ן איש"י).

חיוב חלה מקמח מלא

◀ **שאלה:** כשעושים חלות ועוגות מקמח מלא, האם יש אותו שיעור להפרשת חלה כמו קמח לבן?

תשובה: אם כתוב על השקית שהוא מאה אחוז, אזי נחשב שטחנו את החיטים כמות שהם, והכל מצטרף לשיעור חלה, אבל אם כתוב שם רק

שבעים או שמונים אחוז, הכוונה שהוסיפו בו עוד דברים, ולכן אם הוסיפו קמח, שפיר מצטרף, אבל אם הוסיפו סובין, בזה אינו מצטרף לשיעור חלה, וכמבואר בש"ע (וי"ד סי' שכ"ד סעיף ג'), וצריך להוסיף עוד קמח כדי לחייבו עם ברכה.

קבורת ילד בעל תסמונת דאון

◀ **שאלה:** ילד בעל תסמונת דאון, האם יש ענין לדאוג לו לקבר במקום מכובד כמו שדואגים ליד אדם רגיל, או שאין שום ענין בזה? **תשובה:** יש לקבורו ליד ההורים (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

לקרוא ע"ש ילד בעל תסמונת דאון

◀ **שאלה:** האם אפשר לקרוא שם על ילד בעל תסמונת דאון שנלב"ע, היות שהנשמות של אלו היו של צדיקים גמורים, והיה חסר רק בגוף?

תשובה: אפשר לקרוא שם עליהם, ולכוון גם על צדיק שהיה בעל אותו שם (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

לימוד נשים עבור עליו נשמה

◀ **שאלה:** באיזה אופן יכולה אשה לעשות דברים לעילוי נשמת הנפטר?

תשובה: כשאשתו של ה"סטייפלער" נלב"ע, אמר לבנותיו שגם הן יכולות לעשות עליו נשמה עיי' לימוד תורה, הן יכולות ללמוד פרקי אבות שזה מלא מוסר ומידות, וכן עשו. וכן עיי' אמירת התילים (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

קיבל משכורת גבוהה יותר ממה שמגיע לו

◀ **שאלה:** קיבל משכורת גבוהה יותר ממה שמגיע לו, ואמר למעביד, ולא ברור לו אם המעביד הבין אותו. האם חייב להודיע לו פעם שנייה?

תשובה: אם גוי נתן את הכסף, הר"ז טעות עכו"ם, ולא חייב להודיעו, אבל ישראל שטועה, הרי חייבים להודיעו, שאם באמת נתן את הכסף בטעות יש חיוב גמור להודיעו, ולכן בנדיד אם לא ברור שהמעביד הבין את כוונת העובד, חייב לומר לו פעם נוספת, ואם ברור לו שהבין ובכל זאת לא ביקש להחזיר את הכסף, אזי יש לומר שמחל לו (עיי' ש"ע חו"מ סי' רל"ב סעיף ב').

שבירת טלפון סלולרי פסול

◀ **שאלה:** הרואה חבר עם טלפון סלולרי פסול (איפון, או עיתון פסול) האם מותר ליטול זאת ממנו ולזרוקו או לאבדו?

תשובה: עושה בזה מצוה שמציל את חברו מדינה של גיהנום (הגר"ח קרליץ שליט"א, הגר"ח קניבסקי שליט"א, וכן מבואר בשו"ת "אבני נזר" ו"יד סי' קכ"א ס"ק ד', ו"שלמת חיים" סי' תקל"א), וכעין זה מבואר בגמרא (ברכות כ"ו). שמותר לקרוע בגד של אשה שהולכת לא לפי הדין, עיי' שם. והא דכתב ה"משך חכמה" (בראשית ל"א, ל"ב) שרחל מתה משום שגנבה התרפים, אע"פ שעשתה זאת כדי להפרישו מעבודה זרה, י"ל שהתם הוא לפני מתן תורה, אבל לאחר מתן תורה יכל ישראל ערבים זה לזה.

דמי פיצויים למנקה מדרגות

◀ **שאלה:** מנקה מדרגות שלא מרוצים מעבודתו, האם אפשר לפטרו בגלל זה או צריך לשלם לו דמי פיצויים?

תשובה: כל זמן שלא מוכיחים שאינו עושה עבודתו כראוי, הבי"ד יחייבו לשלם פיצויים. ואם עשו תנאי בשעה שהתחיל את עבודתו שלא יקבל פיצויים, אינם חייבים לשלם לו את הפיצויים, כמו במתנה ע"מ שכתוב בתורה שתנאו קיים. אולם אם העובד מכחיש ואומר שלא התנו מראש, על המעביד להוכיח שעשו בזה תנאי.

הלכתא למשיחא

כהנים עם משקפיים

◀ **שאלה:** כהן שיש לו משקפיים, האם מותר לו לעבוד בבית המקדש?

תשובה: יש איסור לכהן להוסיף בגד חוץ מבגדי כהונה, וא"כ לכאורה אסור לו לעבוד כשהוא לבוש במשקפיים ("אילת השחר" זבחים י"ט, והגר"ח קניבסקי שליט"א).

אכילה לפני הקרבת קרבן מוסף

◀ **שאלה:** מבואר בגמרא (פסחים) שהקריבו קרבן מוסף בשעה שישית, האם הנהנים שהקריבו את קרבן המוסף היו אסורים לאכול סעודת שבת לפני כן (כמו שמבואר בש"ע סי' רפ"ו שאסור לאכול סעודה לפני תפילת מוסף), וא"כ נמצא שהכהנים היו מתעכבים מלאכול סעודת שבת עד לאחר הצות?

תשובה: בבית המקדש הקריבו עיי' פייס, ועד הפייס לא ידעו איזה כהן יקריב, ובינתיים היו מותרים לאכול (הגר"ח קניבסקי שליט"א). והעירו שברמב"ם (תמידין ומוספין פרק ד' הל' ט') כתב דכהנים שהקריבו קרבן תמיד הם גם הקריבו קרבן מוסף, עיי' שם, וא"כ הרי ידעו כבר איזה כהנים יקריבו קרבן מוסף, וא"כ מותר להם לאכול. ומתמצים, כיון שזמן הקרבת קרבן מוסף הוא רק בשעה שישית, וכמבואר בגמרא (פסחים נ"ח), נמצא שעדיין לא הגיע הזמן לפני כן, ולכן מותרים לאכול